

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LETTO—YEAR XVIII.

Cosa Beta

10 50.

Entered as second-class matter January 21, 1919, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

Chicago, Ill., torek, 9. junija (June 9), 1925.

Subscription \$5.00

Yearly

STEV.—NUMBER 134

DELAWSKA LIGA ZA MEDSEBOJ- NO POMOČ

NOVO ČLANSTVO DOBIVA PO
RAZNIM DRŽAVAH.

Njen glavni smotter je pomagati
do dela brezposelnim.

New York. — (F. P.) — Liga
za medsebojno pomoc, delavska
organizacija, katera zasluži svoje
ime, razširja svoje delovanje
na polje mednarodnosti. To je re-
sultat kampanje za organizira-
nje. Svoje člane ima liga v An-
gliciji, Franciji, Nemčiji, Italiji,
Mehiki, Kanadi in na Kitajskem,
kakor tudi v Združenih državah.

Ligino načelo je, da pomaga
delavstvu do zaposlenosti. Zagotavlja vseh vrat delo z ozirom na
članovo potrebo in zmožnost.
Največ je dosegel zagotovila za-
poslenosti pisarniškim močem,
stenografiom, socialnim delav-
cem, učiteljem in delavcem po le-
tovičih. Največ pomoči so do-
bile ženske. Tajnica je Ruth Al-
bert.

Liga pomaga 57 članom s po-
sojili, katere garantirajo drugi
člani. Posojilo zagotavlja lahko
povračilo.

Ravnatelj Ameriške unije za
civilne svobodštine Roger Mald-
win je tudi v pomožnem delu li-
ge. On dela zlasti za člane, kate-
ri so izven mesta.

League for Mutual Aid ima
svoj urad na 70 ave., New York.
V svojem odboru ima večje šte-
vilo znanih socialističnih in unijskih
delavcev, zlasti pa od krojaške
organizacije.

Chileanski stekarji okupirali tovarne

Vlada je poslala vojaške čete;
nevarnost konflikta je velika.

Santiago, Chile, 8. jun. —
Stekarji delavci v nitratnem
okolišu z bližnjimi Corone in Pon-
tevedre se včeraj zasegli tovarne
in ustavili vsako delo. Vlada je poslala tri vlake z vojaškimi
četami in stavkovno cono.

DARWIN BI MORAL BITI MED SVETNIKI!

Nashville, Tenn. — Dr. Cary
B. Wilmer, profesor teologije na
University of the South, je dejal
v nedeljo v javnem govoru, da
mora danes še kdo biti uvrščen
med svetnike, zaslužijo to čast
v prvi vrsti Darwin, Galilei in
drugi znameniti učenjaki, ki so
se borili za resnico. Wilmer je
rekel glede tennesiškega slučaja
slednje:

"Znanstveniki in ne civilne
zbornice naj odločijo kaj je zna-
nost. O matematični resnici imajo
besedo matematiki, ne političarji.
Ravno tako nima cerkev
pravice posegati na polje znan-
stva. Dajte Cesarju, kar je Ce-
zarjevega in vedi, kar je njene-
ga. Krist ni prišel na svet ukazu-
vat učenjakom kako morajo
mislit."

London, 8. jun. — Dr. C. H.
Mayo, slovenski ameriški zdravnik
iz Rochesterja, Minn., je dejal
včeraj v intervjuju, da je tennesiški
proces škandal za ves znan-
stveni svet. "Vprašati znanstvenika,
kaj misli o evoluciji, je
ravno tako, kakor če bi ga vpra-
šal, kaj misli, je li voda mokra.
Evolucija ni več teorija; teorija
evolucije že spada v zgodovino.
Evolucija v vseh vrstah življe-
nja od najnizje rastline do človeka
je danes fakt. Prepovedati
pokus o evoluciji v katerikoli
ameriški šoli je groteska," je re-
kel dr. Mayo.

Coolidge se je šel hladit v
Minnesota.

Chicago. — Predsednik Cool-
idge se je v nedeljo mudil 45 mi-
nut v Chicagu, ko se je peljal v
Minneapolis, kjer bo prisostvo-
val nekim norveškim slavno-
stim.

Pregled dnevnih do- godkov

Amerika.

Hladni vetrovi od vzhoda so
zaenkrat pregnali vročino.

Poleti na tečaj lahko izvijejo
mednarodni prepir.

Delavska liga za medsebojno
pomoč.

Governer države Wisconsin ne
mara "obrambega dneva" 4.
julija.

Amerika troši osem milijard
dolarjev letno za avtomobile.

Po svetu.

Civilna vojna izbruhnila v
Kantonu; inozemci beže v angie-
ško kolonijo.

Velika stavka na Dansku je
končana s kompromisom.

Petdeset delavcev umorjenih v
novem nasaku v Bolgariji.

Wisconsinski govor odklonil mobilizacijo

Zavrnili je prošnjo vojnega de-
partmenta, da se 4. julija vrne
vojaški pohodi v znamenuju-
"obrambega dnevi".

Madison, Wis. — Praznik ne-
odvisnosti 4. julija ne bo "ob-
rambeni dan" v Wisconsinu. Ta-
ko je izjavil govor John J.
Blaine zadnjo soboto.

Na pismo vojnega departmen-
ta, ki je apeliral na govoranje
vseh držav, da 4. julija mobiliz-
rajo vojaške enote za parade, je
Blaine odgovoril, da se ne stri-
nja z načrtom "obrambega
dneva" na praznik neodvisnosti.
Ljudje hočejo mir, ne pa navdu-
sevanja za militarizem.

Governer Blaine je istotak odklonil militaristične demon-
stracije na lanskem "obrambenem
danu", ki je bil 12. septembra.

Kakor je videti v poročilih iz
Washingtona, je načrt vojaških
demonstracij na 4. juliju propa-
ganda Ameriške legije.

DELAWSKE NOVICE

(Fed. Press.)

Stavke.

Boston, Mass. — Stavbinski
delavci vztrajajo na stavki za za-
htovo za 77 in pol in 80 centov
na uro. Župan Curley je konfe-
riral s podjetniki, stavkarji in
zastopniki stavbinskih strok, am-
pak podjetniki zahtevajo, da
mežde ostanejo še dalje od 55 do
70 centov na uro.

V North Eastonu, Mass., je
stavka v tovarni za izdelovanje
orodja z znano Ames. Družba si
je prizadevala z upoštevanjem ča-
sovnih ur pospešiti priganjanje,
delavstvo pa je odgovorilo s stav-
ko.

Hartford, Conn. — V tovarni
Williamantic, ki je last Ameri-
can Thread družbe, je stavka.
Družba hoče odvzeti stavkarjem
starostne pravice, ker se ustavljajo
desetodstotnemu znižanju
mezde.

New York. — Slamnikarice
pri uniji št. 45 so v boju proti
povečani pristojbini za moške ži-
vane slamnike.

Vedno sveža kri v premogarski
industriji.

Hazelton, Pa. — Plast velike
količine premoga se je vsula na
Johna Janjaka, ki je kopal v
rudniku Lehigh Valley družbe.
Janjak je bil oče osemnajstih
otrok, katerih štirinajst živi.

Očetov nagrobeni kamen ubil
dečka.

Chicago. — Petletni Lester
La Cloche je na čuden način iz-
gubil življenje zadnji četrtek.
Mati ga je vzel seboj na pokopališče
Waldheim, kjer je hotela
zaliti rože na grobu svojega
umrlega soproga. Deček je sple-
zial na kamen na očetovem gro-
bu in predno je mati opazila kaj
se godi, se je kamen prevrnil in
deček je obležal s prebito glavo.

Umrl je nekaj ur pozneje v bol-
nišnici.

Agitirajte za "Prosveto"!

RAZISKOVANJA TEČAJEV LAHKO IZZOVEJO VOJNO

ZGODOVINA POVE, DA SO
BILI TAKI POLETI SE
VSIKDAR IMPERIALI-
STIČNEGA ZNAČAJA.

Delavci po vsem svetu bi morali
to upoštevati.

Chicago, Ill. (Art Shields za
F. P.) — Medtem ko se čitalci
zanimajo za avanturo in roman-
tičen polet Amundsena v nepo-
znanem polarje kraje, bi delavci
ne smeli pozabiti, da so dana-
šnja potovanja na tečaj vklju-
čeni svoji romantičnosti imperi-
alistične čavture, ki lahko vo-
dijo do vojne, za katero vedno
samo delavstvo plača največje
cenovno, a si gospodarji delijo plen.

Plen na severnem tečaju so otoki,
ki bodo razkriti in zavzeti,
da bodo pri bodočih prekotečaj-
nih poletih lahko služili za po-
stajališča. Prekotečajni polet
bo namreč zelo skrčil razdaljo
med Ameriko in Evropo ter Azijo.

Ljubosumne države že vidi-
jo vrednost polarnih otokov, ki
so jih že pred leti razkrili nekateri
raziskovalci.

Viljem Stefansson, pisatelj o
polarnih razkrizjih, se dobro za-
veda imperialističnega značaja
poletov, kar se zlasti vidi iz nje-
govih zadnjih knjige "Adventure
of Wwang Island". V njej delo
propagando za angleško krono,
ker čuti, da je potrebno, da se
ubrani kritike, katera bi zav-
dala, ako bi pisal drugače. Po-
slal je ekspedicijo na ta tečaj iz
edinega smotra, da tam zasadi
angleško zastavo.

Otok Wrangel, ki nosi ime po
ruskem raziskovalcu, kateri je živel
pred sto leti, je dolg kakih petdeset milij ali več in leži ka-
nih osemdeset milijonov km severno
od vzhodne Sibirije. Radi silnih težkoč
za angleško krono, ker je potrebno,
da se doberi, da se utravi, da se
postreljavi in doberi. Madžutimi je
tudi neki poslanec v sobranju.
Nišča nekega voditelja kmetske
stranke je bila porušena z din-
amitem.

Berlin, 8. jun. Sofijski poro-
čevalci tukajšnjega lista "Mon-
tag Morgen" je danes brzojavili,
da je izbruhnila nova bitka v So-
fiji. Sedem mož je bilo ubitih in ve-
sto ranjenih. Madžutimi je tudi
nekaj poslanec v sobranju. Nišča
nekega voditelja kmetske stranke
je bila porušena z dinamitem.

Belgrad, Jugoslavija, 8. jun.
— "Vreme" je objavilo brzo-
javko iz Sofije, ki se glasi, da
je vojaška straža v Ištimanu u-
morila 50 mož, ki so bili arretirani
kot člani komunistične stranke.

Vsi so bili postreljeni na železniški
postaji. Častniki so iz-
govarjajo, da so komunisti ho-
teli uiti. Jetniki so bili prikle-
jeni na verigi.

DAN UMOROV IN NESREČ V
CHICAGU.

Chicago. — V nedeljo 7. juni-
ja je v Chicagu umrl 19 oseb
načelne smrti. Bili so štirje umori,
trije samomori, vročina je
ubila tri, avtomobilni dva, vlaiki
dva, munkajn enega, ena oseba
je utonila, druga se je poparila,
tretja se je po nesreči zastrupila
in četrta je padla z okna na
cesto. — Stavilo avtomobilskih
žrtv je naraščalo na 300 od 1.
jan. t. l.

Nezakonski otroci v Mehiki do-
bili dedičinske pravice.

Mexico City, 8. jun. — Mehiki
najvišje sodišče je odločilo,
da imajo nezakonski otroci rav-
no takšno pravico do očetove za-
puščine kakor zakonski v slučajih,
kjer je očetovstvo dokazano.

Razsodba je revolucionarnega
pomena za Mehiki, kjer vladajo
čudovito družinske razmere. Sko-
raj polovica otrok se rodila iz
zvezd znotraj zakona. Bogati Mehiki imajo
navadno po dve ali tri družine.

Postavna žena stanuje v "veliki
hiši", konkubina ali nepostavna
žena pa v "mali hiši".

Otroci iz "male hiše" so bili doslej brez
dedičinskih pravic; odnej pa
bodo delili očetovo bogastvo z
bratimi iz "velike hiše", kajti v
takih slučajih bo lahko dokazati
kdo je oče.

Posvarila ves svet, da si ne do-
voljuje izkravčevanja na tem otoku

po pripadnikih drugih držav,
zato je omenjene kar prijeva in
jih odpeljala z otoka.

Ameriški kapitalisti so zahtevali
intervencijo, ampak Hughes
in Coolidge sta čutila, da so za-
teve Amerike premajhne, ali
sta pa mislila, da se ne splača
navajati diplomatskih vzrokov.

To je pa le potrdilo ruske pravice
nad otokom, ki v resnicu tudi
so največje, ker otok pripada ru-
skemu teritoriju. Vprašanje je,
kako stališče bo Amerika zavze-
mala v bodočnosti.

VREME.

Chicago in okolica: V sredo

nestalno in hladno. Soinec izide

ob 5:15, zadež ob 8:23.

Amerika troši osem mil- jard letno za avtomobile

Vsiak sedmi prebivalec ima avto
ali truk; v deseti je 17,500,000
avtomobilov.

Washington, D. C. — Ameri-
ški odbor za cestni promet pravi
v svojem poročilu, ki bo predlo-
ženo konferenci mednarodne tr-
govske zbornice v Bruslju 21.
junija, da Združene države po-
troše letno osem milijard dolarjev
za nakup v zadrževanje av-
tomobilov. Dve milijardi dolarjev
gresta samo za nakup avto-
mobilov, ostanek pa za asesorije,
gazolin, gumijaste obroče, po-
pravke in garaze. V Ameriki je
bilo v začetku tega leta o-
krog 17,500,000 avtomobilov:
osobnih in tovornih, to je na
vsakih sedem prebivalcev eden.
Avtomobili so revolucionirali
siviljenje na farmah. Več ko-
stirji milijone avtojev je na far-
mah in blizu pol milijona tru-
kov.

</div

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOSTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOSTE

Cene oglašev po dogovoru. Rokopis se ne vračajo.

Naročnina: Zednjene države (izven Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 na pol leta in \$1.25 za tri mesece; Chicago in Cicero \$5.50 na leto, \$2.75 na pol leta, \$1.25 za tri mesece, in za močnoznameno \$8.00.

Nadpis na naslovni strani: "PROSVETA".

2657-49 No. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovenske National Benefit Society.

Owned by the Slovenske National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5.00 per year; Chicago \$5.50, and foreign countries \$6.00 per year.

"MEMBER of The FEDERATED PRESS"

UNION LABEL APPLIED FOR

Datum v okvirju n. št. 4850 (21-22) pred vstopom knjige na tržišče ne poznam, da vam je s tem določen potekla naročnina. Povratak je izvedenega do ne tam na listavi list.

DELAVSTVO SE MORA ORGANIZIRATI BREZ RAZLIKE NA NARODNOST, VERO IN SPOL.

Sedanj gospodarski sistem je tak, da so delavci izkuščani ne glede na narodnost, pleme, pol, vero in spol. Podjetnik ne vpraša nikdar, kadar potrebuje delavce, kateri narodnosti ali vere so, ampak on jih vpraša le po njih zmožnostih in si jih ogleda, ako so močni in zdravi. Kadar pa podjetniku poidejo naročila, pa odpusti vse: zmožne in najzmožnejše. On ne pridrži nikogar iz usmiljenja v svojem podjetju.

Ampak delavec, ki je organiziran, prejema boljšo mezzo in dela v ugodnejših razmerah, kadar je zaposlen, kot neorganizirani delavec. Zato tudi on lagije pravedri brezposelnost, kadar ga zadene, kot neorganizirani delavec, dasiravno je tudi zanj brezposelnost huda gospodarska šiba.

Naorganiziran delavec dela cenuje in zato je zanj brezposelnost še veliko večje proletstvo kot za organiziranega delavca.

V Vancouverju, B. C., se je zastrupil star kitajski delavec Gingvongli. Bil je prestari, da bi delal, pa je izpli strup, da se je tako rešil trpljenja in muk, ki jih primaže brezposelnost. Zapustil je majhen listek zelo peduljive vsebine. Na njem je zapisal, da imajo belopoltni delaveci organizacije in zato imajo delo. Menil je, da je prestari, da se nauči rokodelstva. Ako bi bil rojen kot belopoltnik, bi se naučil rokodelstva in bi imel delo, ženo in otroke. Ampak on je samo Kitajec brez dela in rokodelstva in zato prav rad umrje. Imel je veliko prijateljev med belopoltnimi ljudmi in kot prijatelj zdaj umira.

Tako je pisal stari Gingvongli pred svojo prostovoljno smrtjo. V teh vrsticah je povedal varoke za svojo smrt v taki luči, v kakeršni jih je on videl. Kljubtemu da ga nihče učil, da morajo delaveci biti organizirani, ako si hočejo izboljšati svoj položaj, smatra on za enega glavnih vzrokov njegove prostovoljne smrti fakt, da ni bil organiziran.

Če bi bil belopoltni človek, zdihuje stari Gingvongli, bi bil rokodelec in organiziran. Imel bi ženo in otroke, tako je pa sam in nič ga ne veže več na življenje, ki je zanj strašna muka.

Iz teh vrstic starega kitajskega delavca zveni strašna obtožba sedanjega gospodarskega sistema, ki peha stare delavce v prostovoljno smrt, obenem je pa opomin drugim delavcem: Organizirajte se brez razlike na narodnost, pleme, pol, vero in spol, da vas sedanji gospodarski sistem ne pomandra.

Gingvonglijev slučaj ni posamezen. Takih slučajev je na tisoče po širnem svetu. Ko je delavec star, ni za drugam, kot za v jamo, ako nima svojcev, ki se ga usmilijo na stara leta. Vse svoje življenje je trdo delal. Sadovi njegovega dela so sli drugim, da so z njimi nagromadevali svoja premoženja, zanj pa še toliko ni ostalo, da bi en dan v svojem življenju preživel brez skrb.

Take razmere ustvarja sedanji gospodarski sistem.

Ta sistem se ne bo spremenil sam od sebe. Izpremenili ga ne bodo tisti, kaferim prinaša bogastvo, udobnost in uživanje. Ti so prav zadovoljni z njim in že, da ostane večne čase. Zadovoljni pa niso z njim delavci, katerim prinaša trpljenje. Ti delavec se morajo organizirati, ako že, da se gospodarski sistem tako izpremeni, da bodo tudi oni vpoštovani kot ljudje, ki imajo pravice do človeškega življenja.

Ta organizacija pa mora biti popolna, da dosežejo trajne uspehe in da jim ni treba delati korakov nasaj.

Organizirani morajo biti strokovno, gospodarsko in politično. Zenemarjenje ene ali druge organizacije zagružuje razvoj v boljše gospodarske forme in boljši gospodarski sistem. Vsaka organizacija je potrebna, da se dosegne idealna človeška družba, v kateri ne bo treba stari delavcem metati od sebe življenje kot težko butaro, ker so brez dela.

Zakaj je eksplozionalni poklonki stroj v Sanktiji?

Pretekli mesec je izšel v nemškem jeziku dnevnik Cankovovga rabija, ki je dokončal svoje strašno "delo" — samoumetnost.

Ta dnevnik je izpoved bolgarskega oficirja, bivšega socialdemokrata, ki je bil koncessi k 1922 voditelj kazenske ekspedicije, ki je še od kraja do kraja kar morila in pošljala.

V dnevih, ko se trudi kapitalistični tisk, da bi dokazal vlogo "moskovske roke" pri bolgarskih dogodkih, je zelo primerno, da priobčimo tudi mi nekaj strani iz izpovedi Cankovovga rabija in s tem podamo nov delo, da je bila ekspedicija poklonkoga stroja v sofiski katedrali izbruh obupa, ki je prevzel neusmiljeno bicanje in izkoristitev mnogi bolgarski dežele.

Kako posamezni Češki steti kmetov.

V dnevniku beremo: ukaz slovenskih oblasti, ki predpisujejo:

1. "Če zahtevajo etnične, iztrebiti vse prehvalstvo vasi."
2. "Ujetnikov ne puščite pri življenju!"
3. "Pri obsođbah posebnih izvršiti te s blistnim orlojem!"

Casopis pišejo, da se pobija samo komuniste. V dnevniku pa beremo, da Cankovovo zvezinstvo ne pozna nobenih meja več. V dnevniku beremo:

"Sedem obseženj je zveznih med seboj. Živ žid človeških teles". Kader so ti ljudje? — Dobro mi je znano da smo tega prijeli, ko se je vrnil od pogreba svojega sina, onem, ki je holdil po svojem vinskradu, tretjega smo sneli z vosa sena..."

In kako so jih umorili?

"V imenu vlade smo oddali strele v hrbot in vrat; z hajonti smo jim preselili kosti... Eden se je zvali v grob... Že, ko žive smo pomestili v vlažno, čimo grobno temo. Duet lopti jih na greba s prstjo in med padanjem prsti na nje čujemo tiko, stiskajoče mrtaško jokanje: "Stoj, živ živim..."

"Delala molči. In celo maters, ki bodijo ob nedeljah na grobove svojih posredovanih, raznasejenih in obesjenih sinov, jekajo molče, brez besed, kajti nevidni, vse vide žandarji sledi za petami."

To je izvleček iz pisma nekomunističnega študenta tovarša na berlinski univerzi. Septembra 1928 so uganile luči na vasi. Smrtna tišina je legla na bolgarska polja.

"Mati, prižgi vendar eno lučko, da se preoblecem", prosi iz zapora pobegnivši sodrug Tonov staro kmetico. "Kaj, ali si zmore?" odvrne starca, tresoč se po vsem telesu. "Tako bodo prišeli sem. Kot jastrebi bodo prišeli."

Mislila je na Cankovove milijonarje, ki mečajo kmete v vodnjake, ki niso pravočasno plačali davka; mislila je na milijonarje, ki posiljujejo dekleta, pijani žigajo hiše, zadnjega kmetovega konja proglašajo za "državno laststvo" in uganjajo grozodejstva, kot ponisuje druga priča.

"Spodaj je ležala ob desnem bregu potoka malo vasi in na koncu hje na drevečih so viseči tri trupla: mladenica, starega kmeta in duhovnika. Jutranji veter se je igral z valovito brado starčka in redek amehljaj, je ležal na obesenevem obrazu. Na razgajenih duhovnikovih prahl se je svetil kriz, ki je bil presekán s sablo; kri je curjala, in dve ramenasti muhi sta se zaledli v rano."

Ali je potem še treba govoriti, zakaj je eksplozionalni poklonk stroj?

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Mr. Ivan Zupan, urednik Glavila K. S. K. J., Cleveland, O.: Kdo ste vi, da bi moralio uredništvo Prosvete odgovarjati na vaša oslovaka vprašanja? Marjana vam ali vasi jednotni odgovorni za našo delo? Uredništvo Prosvete je odgovorno konvenčij in članom B. N. P. J. in n-komur drugemu. Lej bodite prepričani, da lej prej severni tečaj na ekvatorju, predno bo nas strah pred vsemi. Sramovati se tudi simamo cosa, pač pa nas bi bilo res sram, ce bi resno polemizirali z vami. That's all.

Organizirani morajo biti strokovno, gospodarsko in politično. Zenemarjenje ene ali druge organizacije zagružuje razvoj v boljše gospodarske forme in boljši gospodarski sistem. Vsaka organizacija je potrebna, da se dosegne idealna človeška družba, v kateri ne bo treba stari delavcem metati od sebe življenje kot težko butaro, ker so brez dela.

Bülowsherg

Dne 24. junija bo preteklo 525 let, kar se je bil porodil mainski patriarh Johannes Gutenberg, iznajditev tiskarske umetnosti.

Gutenbergovega jubileja ne slavijo samo Nemci, ampak sliši ga vse civilizovani svet, saj je Gutenbergovo ime za zmemom spojeno z iznajdito tiskarsvstvo, ki je za razvoj človeške misli in prosvete epohalnega pomena.

Sicer so znali Kitajci že več stoletij pred Gutenbergom "tiskati", ali njihova umetnost Evropcem ni mogla nič koristiti, ker je niso poznali in ker je bila prikrajena za Kitajce same, ki ne pišejo in ne tiskajo besed, ampak pojme... Tudi v srednj Evropi so se že pred Gutenbergom pomnoževala razne slike s pomočjo nekega "tiska". Ali dejlo Gutenbergovo se mora vendarle imenovati izvirno in genialno, ker je bil iznašel tisk s preizbirnimi črkami. Gutenberg je prvi začel sestavljati nalač v ta namen narejene posamezne črke v besedi, besede je sestavljali v vrste in vrste v struni. In na njegovem, seveda še sliša primitivnem sistemu, sponi se dianane vsa tiskarska umetnost, bodisi da "stavjenje" črk opravlja stvari ali pa stroji...

Abd-el-Kader, junški Arabe in branitelj Altira, ki so ga bili Francoski premagrali, je živel pred nekaterimi desetletji kot ujetnik v Parizu. Ko je obiskal nekoga dne neko tiskarno, si ogledal skrivnosti "črne umetnosti" in je videl hitro delajoči tiskarski stroj, vskliknil je ves začuden: "To je top za človeške misli!"

Abd-el-Kader je imel prav! Kako top vrže kroglo v daljavo, tako meče tiskarski stroj tiskane misli na vse strani sveta...

Iznajditev tiskarske umetnosti je druga stopinja na potu človeškega napredka.

Prvo stopinjo na tej poti je storilo človeštvo, ko je iznašlo umetnost pisanja v najširšem pomenu besede. "Verba volant — scripta manent." Beseda izgovorjena se lahko pozabi; misli, ki se razstirajo med ljudmi od ust do ust, bodisi med vrestniki ali od roda do roda, se lahko izpreminjajo, lahko dobitjo drugo barvo, lahko se pokvarijo. Misli treba pridržiti (fiksirati); in to se zgoditi, če si jih zapremo...

Današnji evropski narodi so se naučili pisati od Rimljani in Grkov. In vsi najhiji bogati knjižnični zakladi so lesni nakopani v pisanih foliorih. In pisanje je bilo takrat velika umetnost in nekak privilegij duhovništva, učenjakov, uradnikov in aristokratov.

Zato pa ljudstvu široke mase niso imeli nikake koristi od duševnih zakladov, ki so ležali po zaduhlih samostanskih knjižnicah, po katerih so sedeli učeni moniki in prepisovali foliorante...

Ko pa se je začela razvijati Gutenbergova tiskarska umetnost, bilo je, kakor da so vsi tisti duševni zakladi, ki so dotej ležali, zaprti po učenjačkih celičah, dobili peruti! Tisk je povzročil, da se so misli preduvink in vlastnikov lahkohišči v cene in razstirjale med ljudmi; ena in ista knjiga se valed tisk lahko pomnoži in razstiri med čitajočim občinstvom v kratkem času v milijonskih izvodih.

Tiskarstvo je pospeševalo tudi razvoj šolstva in tako neneadvno vplivalo na razširjenje obči ljudske omike. In čimbolj sta se razvijali tiskarski stoljeti znanost in književnost sploh, tem večjega pomena je bilo za narode tiskarstvo. In današnje ga ni civiliziranega naroda na svetu, ki bi ne imel svojih tiskaren. Stevilo tiskaren je skoraj nekak barometer za razvoj narodne književnosti in umetnosti ter za prosvetno višino kakega naroda. Tisk je današnje prava velevlast, ki svojo moč rabi lahko za plemenite in dobre ali pa jo tudi lahko zlorabi za posle in hudobne namene.

Dobrik 400 let je še staro Gutenbergova umetnost — pa kako se je spopnila do današnjih dn! Ko bi vstal danes Gutenberg od mrtvih in bi prišel v kako moderno tiskarno, v kateri stavljo stavci s pomočjo stavkev in tiskarske stroje elektrika, in bi videl, s koliko čudovito točnostjo in naglostjo delajo ti stroji, nemara da bi začel zmajevati z glavo, če: "Ne, tega — takih tiskarskih strojev nisem iznašel jaz!"

— Res je, da je današnje tiskarstvo Gutenbergovemu tiskarsku skoro takod podobno kakor košato drevo preprostemu semenu, ali vendar bi drevesa ne bilo, da ga ni vsal Gutenberg.

Po pravici se ponosajo Nemci, da so oni dali človeštvu veliko umetnost tiskarstva. To je zgodovinska rečica. Zgodovinska rečica je pa tudi, da so tisto dobo, do so v srednjem in v severnem Evropi učenjaki pisali in tiskali knjige. Jugoslovani stali na strati proti navalom divjih Turkov. Leta 1550 je bila tiskana v Tübingenu prva slovenska knji-

ZARZOMEJ

Noje razmere.

Največji kontrast v vsaki dobro razviti kapitalistični deželi je tlačenje novega industrijskega življenja v stare politične skorne. Amerika najbolj kriči na tem kontrastu. Ljudje žutijo, da nekaj si prav, a ne vedo kaj je. Socialisti so edini, ki vidijo vso stvar v jasni lači.

Tako zvana politična demokracija, ki se izraža v geografskem predstavnosti (vojne po občinah in okrajih) je že davno preživela svojo dobo. Bila je dobra v časih, ko je imel vsak državljan svoj kos zemlje, svojo farmo in ko je sam gradil svojo hišo in doma tkal obiske, koval orodje in izdeloval pohištvo.

Danes tega ni več. Danes je doba industriji. Tudi zemlja se industrijalizira. Malih samostojnih farmarjev je vedno manj. Živeti prihaja iz tovaren.

Človek je vedno bolj navezan na industrijo. Vse se stope okrog industrije. Čas je torej, da zavala tudi industrijska demokracija z industrijskim predstavnostim in industrijskim državljanstvom.

Kje ste vi z latali črk?

Majk poroča v jednotnem listu, da bo pogrebnik Tone vodil ohajiske romarje v Lemont, Ill. "V zgodovini ameriških Slovencev bo ta dan zapisan z zlatimi črkami", pravi Majk.

Z zlatimi te ne, ki večjemu s srebrnimi — dolari.

Dobre vesti iz Jugoslavije.

Pasici se ni ozdravil. Zadnji teden ni bil

